

VOIGT VILMOS

Kompasz Liszka József legújabb könyve irányába¹

A mikor felkértek e feladatra, csak félig tréfásan kérdeztem vissza: „melyik könyvére”?

Remélem, még ma is privilegizált helyzetben vagyok a jelenlevők közt: ami a most megjelent könyv megközelítését illetheti. Ugyanis három ízben is megismertem e könyvet. Ugyanis még fájl-formájában láthattam, és lektori jelentést írhattam a nyomdai kéziratról. Amelyet is azzal kezdtem, hogy minő meglepetést is okozott számomra a tanulmánykötet sok száz oldalas kézírata – hiszen egykori egyetemi hallgatóm, majd kollégám több jeles tanulmányát már korábbról is ismerhettem; sokszor azon a konferencián frissiben is meghallgathattam, amelyre készült. Azt ugyan sosem gondolhattam, hogy memóriából ismerem a szerző összes műveit (ezt talán még a szerző sem állíthatja egész biztosan) – azért őszinte örömmel töltött el, hogy e kötet bizonyosságként még annál is gazdagabb e tanulmány sorozat, mint ahogy én emlékeztem. És az a tudósi ökonómia is csak most válik e kötet olvasói számára egyértelművé, ahogy Liszka József megkomponálta (és most – e percben is – komponálja) életművét. Meg aztán a mi szakmá(i)nkban azt, hogy egy könyv jó, adatfeltáró és értelmező, nem szoktuk külön észrevenni. Mint az egészség – akkor jut eszünkbe, ha betegek leszünk. Liszka könyve háromszorosan is sikerült.

A hatvan tanulmány négy tematikus csoportba lett rendezve: néphit, népszokás, népi vallásosság – szöveges folklór – elődök és intézmények – kapcsolatok és identitásaink. Ezek amúgy is Liszka legfőbb kutatási irányai, egymással elválaszthatatlanul összefüggve, mint a kompaszon az égtájak.

Adva van tehát (mondjuk: Szlovákiában) egy négyszegletes és soktoronyos kastély, amelyet a várúrnak be kell laknia. Liszka előbb a nagyon is regionális bibliográfiát, a kutatástörténetet rendezte be, gondolom az alagsorba, akárha a pincébe. Majd a leíró, deskriptív, etnogeográfiai szintézist készítette el: nyilván a földszintre, a fogadásokra szánt hallban. Ide rendezte a nemzetközi konferenciákat. Ezek aktáit nemcsak magyarul szervezte és adta ki, hanem több nyelven (főként németül és szlovákul), hogy közép-európai kollégái is okuljanak és adják hozzá a maguk építményeit. (Tudtommal azonban semmi sem történt, a burkuslak-szintű vakkantásokat leszámítva.) Miközben Liszka több fiók-toronyban a vallási néprajzi oltárokat és kápolnákat, általában a szakrális kisemlékeket bútorozta be. Mostanában pedig a várkastély bejáratát és lépcsőházát rendezte be:

¹ Könyvbemutató, elhangzott a Fórum Kisebbségkutató Intézet 20. születésnapján tartott konferencián, Somorján 2016. december 2-án.

bemutatva, honnan kezdte és miről írta önálló, tematikus tanulmányait. Még ez a hatvan-szobás építmény sem teljes: gondolom, erkélyek és díszkertek meg labirintusok jelzik majd a további építkezést.

A mi szakmánkban egy nagyformátumú kutató fontos dolgozatainak kötetbe gyűjtése olyan, mint egy érettségi bizonyítvány, vagy államvizsgai eredmény: összefüggéseiben mutatja be a jelölt „érettségét”. Ez a könyv is minden eddiginél jobban tükrözi: milyen sokat is ér a szerző. És imponáló mérete (hatszáz oldal) ellenére is szigorú válogatás, nem a „mindent bele!” nálunk egyre inkább elharapódzó kötet-elefantiázis divatját követi.

Most mintegy kalauzt kapunk mindehhez. Az egyes tanulmányok tematikusan követik egymást, eredeti formájukban, megadva a korábbi megjelenés évét. Ily módon a figyelmes olvasó követni tudja az építőmester „fejlődését”. A szerző kívánságára nem készültek új kiegészítések a tanulmányokhoz, noha magam is ezt javasoltam, pontosabban szólva azt, hogy a szerző említse meg, az egyes témáknak van-e számottevően új tárgyalása. Itt-ott azonban utal erre.

A könyv címeként a „határvidékek” megjelölés (így, többes számban!) kétféleképpen is érthető. Liszka a Duna két partját veti folyton össze egymással. Másrészt (főként újabban) egy-egy tudományos kuriózumnak látszó adathoz, szöveghez társít meglepő párhuzamokat: ilyen komparatív folklórfilológiát gyakorol. Igazán örülök is ennek, hiszen ilyen módon a mindvégig nélkülözhetetlennek maradt összevető folklórkutatás ébredt fel tetszhalálából.

A könyvcím fogalmának rokona, a „határérték” szó pedig azt jelenti, hogy a legkisebb és legnagyobb, a leggyakoribb és a legritkább tények kutatása együtt kell, hogy érdekelje a kutatót, meg a szélesebb közösséget.

Sokoldalú, élvezetes olvasmány. Két könyvjelző szalagra is futotta: azaz az adatok visszakeresése egyszerűen végbevihető. Gyönyörűen állították ki. Ünnepi kiadvány. És még önismeretnek sem rossz – mind az etnológia, mind a folklorisztika mezején.

LISZKA József, *Határvidékek. Határok és határtalanságok az összehasonlító folklorisztika és etnológia szempontjából*, Fórum Kisebbségkutató Intézet, Komárom – Somorja, 2016. 654 oldal, magyar, szlovák és német tartalomjegyzékkel, Liszka József műveinek bibliográfiájával, a tanulmányokban említett szakirodalom összesített irodalomjegyzékével, név- és tárgymutatóval, a kötet végén életrajzi interjú a 60 éves szerzővel.

Öztörténet, vegyes technika, 2013

